

ΔΥΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΚΑ·Γ·ΜΑΚΛΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

(ΜΕ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΠΙΝΑΚΕΣ)

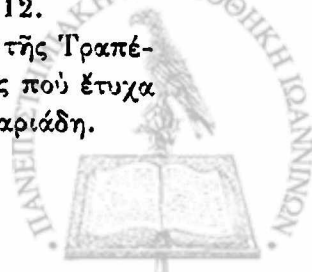
Τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1982 εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ ἐξετάσω πρόχειρα δύο χειρόγραφα πού, ὅπως μοῦ ἀνκοινώθηκε, προέρχονταν ἀπὸ τὴν ἐκκλησία Ἁγίας Βαρβάρας Καϊμακλίου¹. Ἐτοίμασα τότε μιὰ πρώτη περιγραφή τῶν χειρογράφων καὶ ἤλπιζα νὰ τὰ ἐξετάσω καὶ πάλιν πρὶν τὴ δημοσίευσή τους. Τὰ χειρόγραφα τὰ εἶδα γιὰ δευτέρη φορά στὸ ἀκριτικὸ αὐτὸ προάστειο τῆς Λευκωσίας², ὅταν μικροφωτογραφίζονταν γιὰ τὸ Μορφωτικὸ Ἰδρυμα τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1984³. Τότε διαπιστώθηκε ὅτι ὁ κώδικας, πού πῶ κατὰ ἀναφέρουμε ὡς χφ 2, ἦταν στὴν πραγματικότητα κτῆμα τοῦ φι-

1. Τὰ δύο χφ μοῦ παρέδωσε πρὸς μελέτη ὁ δρ. Πέτρος Στυλιανοῦ, σύμβουλος τοῦ Προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας γιὰ πολιτιστικὰ θέματα, τὸν ὁποῖο καὶ εὐχαριστῶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτή.

2. Φαίνεται ὅτι στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας τὸ σημερινὸ Καϊμακλί ἔφερε ἄλλη ὀνομασία, ὅπως μποροῦμε νὰ συμπεράνουμε ἀπὸ σημειώματα σὲ ἔντυπα παλαιὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Βαρβάρας. Σὲ ἔντυπο μηναῖο Νοεμβρίου (Ἐνετίησιν ,αφπκ' = 1581), κατὰ τὸν τίτλο καταγράφεται ἀπὸ σύγχρονο χέρι: *μισοκελεῦσι τοῦ ἀρχ;* [i.e. ἀρχι(δικάκονου)];. Ἀκόμη σὲ ἔντυπο μηναῖο τοῦ Αὐγούστου ὑπάρχει στὴν τελευταία σελίδα χρονολογημένο σημείωμα: *τὸ παρὸν βιβλίον ἦναι τῆς ἐκκλησίας... ἁγίας βαρβάρας χωρίον μισοκελεύσιν... | κατὰ τῶ ,αφληῶ (= 1738) κατὰ μῆνα μάρτιον. Ἐτέλος σὲ ἔντυπη Παρακλητικὴ ὑπάρχει τὸ ἐξῆς σημείωμα στὸ τελευταῖο λευκὸ φύλλο: Ἦς τοὺς χειλίους. ἑπτακωσιοῦς τριακοντα τρις | διασυνδρομῆς. τουπαρευλαβεστάτου ἐνῆ | ἐρεῦσι. νηκόλαου. ἐσιροδιάσταχῶθην | ὑπαροῦσα. παρακλητήκη, ὑπάρχη της ἀγι(ας) | βαρβάρας. ἦσ κόμην μισοκέλεψη. ✠* Βλ. καὶ Th. Papadopoulos, *Social and historical data on population (1570-1881)*, (Cyprus Research Centre), Nicosia, 1965, σσ. 128, 180. Πότε τὸ ὄνομα, *Μισοκελεῦσι* (τό), ἢ *Μισοκελέψη* (τή), παραγκωνίστηκε ἀπὸ τὸ Καϊμακλί, ὥστε σήμερα ἡ ὀνομασία αὐτὴ νὰ εἶναι ἀγνωστὴ στοὺς περισσότερους κατοίκους του, δὲν ἔχομε πρὸς τὸ παρὸν ἀκριβῆ στοιχεῖα νὰ τὸ ὑποστηρίξουμε. Εἶναι ἐξάλλου ἔργο πῶ εἰδικῶν ἀπὸ μᾶς ἡ διαλεύκανση τοῦ θέματος αὐτοῦ.

Γιὰ τὴν ἐκκλησία τῆς ἁγίας Βαρβάρας πού στὸ 14ο αἰῶνα ἦταν κοντὰ στὸ γιοφύρι τοῦ Σάν Τομένικου, βλ. Leontios Makhairas, *Recital concerning the Sweet Land of Cyprus entitled 'Chronicle'*, ἐκδ. R. M. Dawkins, Oxford, 1932, § 571, σ. 562, 12.

3. Τὰ χφ ἐξήτασα γιὰ τρίτη φορά σὲ μικροταινία στὸ Μορφωτικὸ Ἰδρυμα τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1984. Γιὰ τὴ βοήθεια καὶ τίς διευκολύνσεις πού ἔτυχα στὸ ΜΙΕΤ εὐχαριστῶ ιδιαίτερα τὸν κ. Α. Τσελίκι καὶ τὴν κ. Μ. Πολίτη-Σακελλαριάδη.

λομαθοῦς ιερέα τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Βαρβάρας, Χριστοδοῦλου Παπαδοπούλου¹.

Τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ χειρόγραφα σώζεται μόνο σὲ σπάραγμα. Διατηρεῖται ὁμως καλὰ καὶ ἀπὸ τὸ περιεχόμενό του συμπεραίνουμε ὅτι στὴν ἀρχικὴ του μορφὴ ἦταν Πραξαπόστολος². Καὶ τὸ δεύτερο χειρόγραφο δὲ σώθηκε ὁλόκληρο. Τὸ περιεχόμενό του ὁμως τὸ ἐντάσσει στὴ γνωστὴ ὁμάδα τῶν Εὐχολογίων, ὅπου ὁμως περιλαμβάνονται καὶ συγγενικὰ ἐκλαϊκευτικῆς μορφῆς κείμενα³.

Καὶ τὰ δύο χειρόγραφα, ἀπ' ὅσο ξέρουμε, εἶναι ἄγνωστα⁴, γι' αὐτὸ καὶ

1. Σύμφωνα μὲ μαρτυρία τοῦ κατόχου τοῦ ιερέα Χριστοδοῦλου Παπαδοπούλου τὸ χφ 2 βρισκόταν κατὰ τὰ τελευταῖα ἑκατὸν εἴκοσι περίπου χρόνια στὸ χωριὸ Σαλαμιοῦ τῆς ἐπαρχίας Πάφου καὶ στὴν κατοχὴ του περιῆλθε διαδοχικὰ ὡς οἰκογενειακὸ κειμήλιο. Οἱ πολλὲς γλωσσικὲς ἐνδείξεις καὶ τὰ μεταγενέστερα σημειώματα ποὺ ἀπαντοῦμε στὸ χφ μᾶς κάνουν νὰ ὑποθέσουμε ὅτι τὸ Εὐχολόγιο αὐτὸ τοῦ β' μισοῦ τοῦ 17ου αἰώνα θὰ ἀντιγράφηκε πιθανὸν στὴν περιοχὴ αὐτὴ τῆς Κύπρου, κατὰ παραγγελία κάποιου ιερέα ἢ μοναχοῦ, μακρινοῦ, ἴσως, προγόνου τοῦ σημερινοῦ τοῦ κτήτορα, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τις λατρευτικὲς καὶ ἄλλες ἀνάγκες μιᾶς κοινωνίας γεωργοκτηνοτροφικῆς.

2. Ἡ γραφὴ τοῦ κώδικα μοιάζει μὲ ἐκείνην τοῦ χφ Vatic. Gr. 2308 (μηναιὸ Ἰουνίου, βλ. πίν. III), ποὺ εἶναι ἐπίσης γραμμμένο μὲ βαθὺ μαῦρο μελάνι, σὲ βομβύκινο χαρτί, μὲ τοὺς ἴδιους 31 στίχους σὲ κάθε φύλλο καὶ ποὺ εἶναι ἀναλόγων περίπου διαστάσεων (0,250 × 0,173). Παρὰ τὴν ὁμοίότητα ὁμως τῆς γραφῆς ὀρισμένες μικρὲς διαφορὲς κάνουν κάποιον διστακτικὸν στὴν ταύτιση τῶν γραφῶν τῶν δύο σχετικὰ σύγχρονων αὐτῶν χειρογράφων. Θὰ πρέπει ὁμως νὰ προέρχονται ἀπὸ κοινὴ βιβλιογραφικὴ παράδοση. Τὸ μηναιὸ κατέληξε στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μας μαζὶ μὲ ἄλλα Κυπριακῆς προέλευσης χφ στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Βατικανοῦ, ὕστερα ἀπὸ δωρεὰ τοῦ Tankerville J. Chamberlayne. Βλ. φ. 1Γ, ὅπου ὑπάρχουν τὰ ἀρχικά του: T. J. C. καὶ ὁ ἀβξων ἀριθ. 19 τῆς συλλογῆς του. Γιὰ ἄλλα Κυπριακὰ χφ ποὺ περισηνέλεξε στὴν Κύπρο στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰώνα καὶ δώρησε στὴ συνέχεια στὴ Bibliotheca Vaticana ὁ J. T. Chamberlayne βλ. J. Darrouzès, 'Autres manuscrits originaires de Chypre', *Revue des Etudes byzantines* 15 (1957), 157-159. Ὅπως μὲ πληροφόρησε ὁ Mgr. P. Canart τὸ πρακτικὸ τῆς δωρεᾶς τῶν χφ αὐτῶν στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Βατικανοῦ δὲν ἔχει ἀκόμη ἐντοπισθεῖ.

3. Ξακουστὸ ἔχει γίνῃ τὸ Κυπριακὸ Εὐχολόγιο Vatic. Barber. Gr. 390, ποὺ ἀντιγράφηκε τὸ ἔτος 1575, ἀφοῦ ἀπετέλεσε βασικὸ χφ γιὰ τὴν ἐκδοση τοῦ *Εὐχολογίου* ἀπὸ τὸν J. Coar (Παρίσι, 1647). Ἄλλα Κυπριακὰ Εὐχολόγια σώζονται στοὺς κώδικες: α) Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου Ἀρ. 67 (14ου-15ου αἰ.), β) Ἀθω, Λαύρας, Θ 91 (ἔτους 1536), γ) Sinait. Gr. 989 (16ου αἰ.), δ) Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος Ἀρ. 259 (16ου αἰ.), ε) Ἀθω, Παντοκράτορος 82 [1116] (ἔτους 1685), στ) Μονῆς Ἀγίου Νεοφύτου Ἀρ. 9 (17ου αἰ.). Μιὰ συστηματικὴ μελέτη τῶν Κυπριακῶν Εὐχολογίων θὰ ἀπέδειξε ἐνδιαφέροντα ἀποτελέσματα.

4. Ἡ τελικὴ αὐτὴ μορφή τῆς περιγραφῆς δόθηκε μετὰ ἀπὸ μιὰ τελευταία αὐτοψία τῶν χφ, ποὺ εἶχαμε τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1985. Τὰ δύο αὐτὰ χφ ἐκτέθηκαν σὲ ἐκθεση Κυπριακῶν χειρογράφων, ποὺ ἔγινε στὸ Κυπριακὸ Μουσεῖο στὰ πλαίσια τοῦ Α' Διεθνoῦς Συμποσίου Μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς Παλαιογραφίας τῆς Κύπρου (Σεπτέμβρης 1984). Βλ. C. N. Constantinides, *Catalogue of Manuscript Exhibitions* (First International Symposium on Mediaeval Cypriot Palaeography, Nicosia, 3-5 Sept. 1984), Nicosia, 1984, σσ.5, 6 καὶ πίνακες VI καὶ XI.

προβαίνουμε πιό κάτω στη λεπτομερή περιγραφή τους. Στόν τρόπο περιγραφῆς υἱοθετοῦμε τὸ σχῆμα πού ὑπέδειξε ὁ καθηγητῆς Λίνος Πολίτης¹.

1. Λ. Πολίτης, *Ὁδηγὸς Κατάλογου Χειρογράφων* (Γενικὸν Συμβούλιον Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος, 17), Ἀθῆναι, 1961, σσ. 105-113. Λ. Πολίτης με τὴ συνεργασία Μ. Ι. Μανούσακα, *Συμπληρωματικοὶ Κατάλογοι Χειρογράφων Ἀγίου Ὁρους* (Ἑλληνικά, Παράρτημα, 24), Θεσσαλονίκη 1973, σσ. ιδ'-ιζ'.

Addendum στὴ σὴμ. 1, σ. 139: Εἶχε πιά σελιδοποιηθεῖ τὸ κείμενο στὸ τυπογραφεῖο, ὅταν πῆρα τὴν ἐπιστολὴ τοῦ λαμπροῦ γλωσσολόγου τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν Κύπρου, κ. Μ. Ν. Χριστοδούλου, σχετικὰ μετὰ τὴν ὀνομασίαν τοῦ Καϊμακλίου. Τὴν παραθέτω αὐτούσια: «Τὸ προάστιον τῆς Λευκωσίας Καϊμακλί ὀφείλει τὸ ὄνομά του εἰς τὴν τουρκικὴν λέξιν *kaymakli* (μετ' *i*, οὐχὶ *i*), τὴν ἐκ τοῦ *kayma*-καϊμάκι προερχομένην. Ἀλλὰ τί εἶδους καϊμάκι εἶχεν ὁ τόπος οὗτος; Ὁ Σῆμος Μενάρδος ἔδωκεν ἤδη τὴν ἐρμηνείαν (Τοπωνυμικαὶ καὶ λαογραφικαὶ μελέται, Λευκωσία, 1970, σ. 81): «Καϊμακλίν... δηλαδὴ τόπος ὅπου γίνεται καϊμάκι (ιν) ἢ γιαούρτιν, πράγματι δὲ ἐν τῷ προαστείῳ τούτῳ τῆς πρωτευούσης πρωτεύει μέχρι σήμερον ἡ γαλακτοκομία». Ἡ ἐτυμολογία τοῦ Σίμου Μενάρδου ἐδημιούργησε λαογραφίαν: «Ὁνομάσθη Καϊμακλί, διότι κατεσκεύαζε γιαούρτι με καϊμάκι!»

Τὸ ὄνομα τοῦ προαστίου φέρεται εἰς τὰ κατάστιχα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου (π.χ. τοῦ 1825 καὶ τοῦ 1832) ὡς Μεσοκελεύσιν ἢ Μισοκελεύσιν ἢ Καϊμακλίν (Ἄνω, Κάτω). Ἀκόμη σήμερον εἰς τὴν Τουρκικὴν τὸ Καϊμακλί καὶ ἡ Ὀμορφίτα ὀνομάζονται Μπουγιούκ Καϊμακλί καὶ Κουτσούκ Καϊμακλί. Ἐλέγετο λοιπὸν τὸ προάστιον διὰ δύο ὀνομάτων ὁ τύπος Μισοκελεύσι ἐσώθη μέχρι ἐσχάτων ὑπὸ τὸν τύπον Μισοκελέψης καὶ ὠνόμασε ὁδὸν Λευκωσίας διὰ τοῦ: ὁδὸς Μεσοκελέως (ἐξ ὀνομαστικῆς ὁ Μεσοκελεύς)!

Ὁ τύπος Καϊμακλί εἶναι πρόσφατος. Ἀλλὰ πόσον παλαιὸς εἶναι ὁ ἕτερος τύπος; Ἀνατρέχοντες εἰς τὴν φραγκοκρατίαν καὶ δὲν τὸν ἀνευρίσκομεν ὅμως ἀνευρίσκομεν τοὺς ἐξῆς προγόνους του:

Miceli εἰς τὸν χάρτην τοῦ Matheo Pagano τοῦ 1538, τοῦ Giovanni Francesco Camocio τοῦ 1566 καὶ τοῦ Abraham Ortelius τοῦ 1570,

Micli εἰς τὸν χάρτην τοῦ Janssonius τοῦ 1637 καὶ τοῦ Valk & Schenk περὶ τὸ 1705, τοῦ Ortelius τοῦ 1573 καὶ τοῦ Blaeu τοῦ 1635 καὶ

Miceli εἰς τὸν χάρτην τοῦ Franco περὶ τὸ 1570.

Νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ χωρίον ὀνομάσθη Καϊμακλί, διότι παρῆγε γιαούρτι δὲν εἶναι τοσοῦτο πειστικόν. Ἄν προσέξωμεν τὸν τύπον Micli, διαπιστοῦμεν ὅτι ἔχει φωνητικὰ στοιχεῖα συνηχοῦντα πρὸς στοιχεῖα τοῦ τύπου Καϊμακλί. Ὑποστηρίζω λοιπὸν ὅτι οἱ Τοῦρκοι ὠνόμασαν Καϊμακλί, προσαρμόσαντες προϋπάρχον τοπωνύμιον πρὸς γνωστὴν ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν λέξιν *li*».

1

Χάρτ. 0,240 × 0,172 φφ. 11 στ. 31 (κείμενο δίστηλο) 14ου αί. άκέφαλο-κολοβό.

Π ρ α ξ α π ό σ τ ο λ ο ς

1. (φ. 1^ρ): 'Επιστολή Παύλου πρὸς Θεσσαλονικεῖς Β, κεφ. Β' 1-3.

Inc. παρου(σίας) του κ(υρίο)υ ἡμῶν | ἰ(ησο)ῦ Χ(ριστο)ῦ

Des. ὡς ὅτι ἐνέστηκεν, | ἡ ἡμέρα τοῦ Χ(ριστο)ῦ.

2. (φφ. 1^ρ-1^ν): 'Επιστολή Παύλου πρὸς Θεσσαλονικεῖς Β, κεφ. Β', 1-12.

Inc. 'Αδελφοὶ ἐρωτῶ(μεν)

Des. ἵνα | κριθῶσι πάντες οἱ | μὴ πιστεύσαντες τῇ | ἀληθεία, ἀλλ' εὐδό|κῆ-
σαντες ἐν τῇ ἀ|δικίᾳ:-

3. (φφ. 1^ν-2^ρ): 'Επιστολή Παύλου πρὸς Θεσσαλονικεῖς Β, κεφ. Β', 13-
Γ', 5.

Inc. 'Αδελφοὶ· ὀφείλομεν | ἡμεῖς εὐχαριστεῖν τῷ | θ(ε)ῷ.

Des. τὴν ἀ|γάπην τοῦ θ(εο)ῦ καὶ | εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ | Χ(ριστο)ῦ:-

4. (φφ. 2^ρ-2^ν): 'Επιστολή Παύλου πρὸς Θεσσαλονικεῖς Β, κεφ. Γ', 6-18.

Inc. 'Αδελφοὶ· παραγγέλλομεν ὑμῖν ἐν ὀνόμα|τι τοῦ Κ(υρίο)υ ἡμῶν 'Ι(η-
σο)ῦ Χ(ριστο)ῦ.

Des. ἡ χάρις τοῦ | Κ(υρίο)υ ἡμῶν ἰ(ησο)ῦ Χ(ριστο)ῦ μετὰ | πάντων ἡμῶν
ἀμήν:-

5. (φ. 2^ν): 'Επιστολή Παύλου πρὸς Γαλάτας, κεφ. Α', 3-10.

Inc. 'Αδελφοί· χάρις ὑμῖν | καὶ εἰρήνη ἀπὸ θ(εο)ῦ.

Des. Χ(ριστο)ῦ δοῦλος | οὐκ ἂν ἤμην:-

6. (φ. 3^ρ): 'Επιστολή Παύλου πρὸς 'Εφεσίους, κεφ. Δ', 1-7.

Inc. 'Αδελφοὶ παρακα|λῶ ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσ|μιος ἐν κ(υρί)ω.

Des. ἐδόθη ἡ χά|ρις κατὰ τὸ μέτρον τ(ῆς) | δωρεᾶς τοῦ Χ(ριστο)ῦ:-

7. (φφ. 3^ρ-3^ν): 'Επιστολή Παύλου πρὸς Τιμόθεον Α, κεφ. Α', 1-7.

Inc. Παῦλος ἀπόστολος | 'Ι(ησο)ῦ Χ(ριστο)ῦ.

Des. μή τε περὶ | τίνων διαβεβαιουῖν|ται:-

8. (φ. 3^ν): 'Επιστολή Παύλου πρὸς Τιμόθεον Α, κεφ. Α', 8-14.

Inc. Τέκνον τιμόθεε· | οἶδαμεν ὅτι καλὸς | ὁ νόμος.

Des. ἡ χάρις | του κ(υρίο)υ ἡμῶν μετὰ | πίστεωσ καὶ ἀγά|πησ τῆσ ἐν Χ(ρι-
στ)ῷ 'Ι(ησο)ῦ:-

9. (φφ. 3^ν-4^ρ): 'Επιστολή Παύλου πρὸς Τιμόθεον Α, κεφ. Α', 18 - Β', 15.

Inc. Τέκνον τιμόθεε· | ταύτην <τὴν> παραγγε|λίαν παρατίθεμαί σοι.

Des. ἐν πίστει καὶ | ἀγάπη καὶ ἀγιασμῶ, | μετὰ σωφροσύνησ:-

10. (φφ. 4^ρ-4^ν): 'Επιστολή Παύλου πρὸς Τιμόθεον Α, κεφ. Γ', 1-13.

Inc. Τέκνον τιμόθεε· πιστὸσ ὁ λόγος·

Des. καὶ πολλὴν παροησίαν | ἐν πίστει τῇ ἐν Χ(ριστ)ῷ ἰ(ησο)ῦ:-

11. (φφ. 4v-5r): Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Τιμόθεον Α, κεφ. Δ', 4-16.

Inc. Τέκνον τιμόθεε· | πᾶν κτίσμα θ(εο)ῦ καλόν.

Des. καὶ σεαυτὸν σώσεις, | καὶ τοὺς ἀκούοντάς | σου:-

12. (φ. 5r): Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Γαλάτας, κεφ. Γ', 8-12.

Inc. Ἀδελφοί· προῖδοῦ|σα ἡ γραφή·

Des. ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ | ἄν(θρωπ)οσ, ζήσεται ἐν αὐ|τοῖσ:-

13. (φ. 5r): Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Ἐφεσίους, κεφ. Ε', 8.

Inc. Ἀδελφοί· ὡς τέκνα | φωτὸσ περιπατεῖτε:

(Δίνεται μόνο ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς).

14. (φφ. 5r-5v): Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Τιμόθεον Α, κεφ. Ε', 1-10.

Inc. Τέκνον τιμόθεε· πρεσβυτέρω, μὴ ἐ|πιπλήξεις.

Des. εἰ παντὶ | ἔργω ἀγαθῷ ἐπ|κολούθησεν:-

15. (φφ. 5v-6r): Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Τιμόθεον Α, κεφ. Ε', 11-21.

Inc. Τέκνον τιμόθεε· νε|ωτέρας χήρας, παρ|αιτοῦ·

Des. μηδὲν ποιῶν, κατὰ πρόσκλισιν:-

16. (φφ. 6r-7r): Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Τιμόθεον Α, κεφ. Ε', 22 - Στ', 11.

Inc. Τέκνον τιμόθεε. χεῖ|ρας ταχέωσ. μηδενὶ | ἐπιτίθει·

Des. σὺ δὲ ὦ ἄν(θρωπ)ε | (φ. 7r) τοῦ θ(εο)ῦ, ταῦτα φεῦγε:-

17. (φ. 7r): Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Τιμόθεον Α, κεφ. Στ', 17-21.

Inc. Τέκνον τιμόθεε· τοῖς | πλουσίοις ἐν τῷ νῦν | αἰῶνι παράγγελε·

Des. ἡ χάρισ με|τὰ σοῦ ἀμήν:-

18. (φφ. 7r-7v): Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Τιμόθεον Β, κεφ. Α', 1-18.

Inc. Παῦλος ἀπόστολοσ | ἰ(ησο)ῦ Χ(ριστο)ῦ διὰ θελή|ματοσ θ(εο)ῦ

Des. καὶ ὅσα ἐν ἐφέσω | διηκόνησε, βέλτι|ον σὺ γινώσκεις:-

19. (φφ. 7v-8r): Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Γαλάτας, κεφ. Ε', 22 - Στ', 2.

Inc. Ἀδελφοί· ὁ καρπὸς | τοῦ πν(εύματο)ς ἐστίν, ἀγ|άπη· χαρά· εἰ|ρήνη·

Des. καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν | νόμον τοῦ Χ(ριστο)ῦ:-

20. (φφ. 8r-8v): Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Ἐφεσίους, κεφ. Στ', 10-17.

(Κακῶς ὁ γραφέας ἀποδίδει τὴν ἐπιστολὴ αὐτῆ τοῦ Παύλου πρὸς Γαλάτας).

Inc. Ἀδελφοί· ἐνδυνα|μουῦσθε ἐν κ(υρί)ω.

Des. καὶ τ(ήν) | μάχαιραν τοῦ πν(εύματο)ς ὃ ἐστι ρῆμα θ(εο)ῦ:-

21. (φ. 8v): Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Τιμόθεον Β, κεφ. Β', 20-26.

Inc. Τέκνον τιμόθεε· | ἐν μεγάλῃ οἰκία.

Des. ἐξωγρημένοι ὑπ' | αὐτοῦ, εἰσ τὸ ἐκείνου | θέλημα:-

22. (φφ. 8v-9r): Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Τιμόθεον Β, κεφ. Γ', 16 - Δ', 4.

Inc. Τέκνον τιμόθεε· | πᾶσα γραφή θεό | (φ. 9r) πνευστοσ.

Des. ἐπὶ δὲ τοὺσ μύθους, | ἐκτραπήσονται:-

23. (φφ. 9r-9v): Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Τιμόθεον Β, κεφ. Δ', 9-22.

Inc. Τέκνον τιμόθεε· σπού|δασον ἐλθεῖν πρὸσ με | ταχέωσ·

Des. ὁ κ(ύρι)οσ ἰ(ησοῦ)σ Χ(ριστ)ός, μετὰ τοῦ | πν(εύματο)σ σου· ἡ χά-
ρισ μεθ' | ὑμῶν ἀμήν:-

24. (φφ. 9^v-10^r): 'Επιστολή Παύλου πρὸς Τίτον, κεφ. Α', 5 - Β', 1.

Inc. *Τέκνον τίτε· κατάστησον | προεσβυτέρους κατὰ πόλιν.*

Des. *ἂ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ:-*

25. (φφ. 10^r-10^v): 'Επιστολή Παύλου πρὸς Τίτον, κεφ. Α', 15 - Β', 10.

Inc. *Τέκνον τίτε· πάντα | καθαρά τοῖς καθαροῖς.*

Des. *ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ σ(ωτῆ)ρ(ο)ς ἡμῶν θ(εο)ῦ, | κοσμοῦσιν ἐν πᾶσιν:-*

26. (φφ. 10^v-11^r): 'Επιστολή Παύλου πρὸς Ἐφεσίους, κεφ. Α', 16-23.

Inc. *'Αδελφοί· οὐ παύομαι | εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν.*

Des. *τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρωμένου (text. πληρουμένου):-*

27. (φ. 11^r): 'Επιστολή Παύλου πρὸς Κολασσαεῖς, κεφ. Α, 12-18.

Inc. *'Αδελφοί· εὐχαριστοῦμεν τω θ(ε)ῷ κ(αὶ) | π(ατ)ρί, (text. εὐχαριστοῦντες).*

Des. *ἵνα | γένηται ἐν πᾶσιν | αὐτὸς πρωτεύων:*

28. (φ. 11^v): 'Επιστολή Παύλου πρὸς Ἑβραίους, κεφ. Γ', 5-7.

Inc. *'Αδελφοί· μωσῆς | μὲν ἔστι πιστός.*

Des. *διό, | καθὼς λέγει τὸ | πν(εῦμ)α τὸ ἅγιον· | σήμερον.*

Σημ. Τὸ κείμενο διακόπτεται ἀπότομα στὸ φ. 11^v, ὅπου γράφτηκαν μόνο 21 γραμμὲς τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς τοὺς Ἑβραίους. Τὸ ὑπόλοιπο τοῦ φ. 11^v παρέμεινε λευκό.

A. Δὲν ὑπῆρχε ἀρίθμηση τῶν φύλλων ἢ τῶν τετραδίων τοῦ χφ. Ἡ ἀρίθμηση ἔγινε μὲ μολύβι ἀπὸ μᾶς. Γ ρ α φ ἡ ἐπιμελημένη, εὐανάγνωστη, ἐλαφρὰ δεξιοκλινῆς, ἀπὸ ἐμπειροβιβλιογράφου. Ἐρυθρόγραφα τὰ ἀρχικά τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου ποὺ ἐξέχουν στὴν ἐσωτερικὴ ὠα. Ἐρυθρογραφία καὶ στὰ ἐπίτιτλα. Τὸ κείμενο εἶναι ἀπαλλαγμένο ἀπὸ ὀρθογραφικὰ σφάλματα, ἔχει ἐλάχιστες παραδοσιακὲς συντομογραφίες τῶν ἱερῶν προσώπων καὶ μερικές στίς τελευταῖες λέξεις τῶν στίχων. Μ ε λ ἄ ν ι μαῦρο. Χ α ρ τ ι βομβύκινο, χοντρό, καλοδιατηρημένο. Τὸ χφ εἶναι ἀστάχωτο, ραμμένο μὲ σπάγγο καὶ λυμένο σὲ δύο μέρη. Τὸ πρῶτο καταλαμβάνει τὰ πρῶτα ἑπτὰ καὶ τὸ δεύτερο τὰ ὑπόλοιπα τέσσερα φύλλα. Δὲν ὑπάρχει χάσμα μεταξὺ τῶν δύο τμημάτων.

B. Ὀλόκληρο τὸ κείμενο πρὸ σώζεται γράφτηκε ἀπὸ ἓνα γράφει. Ὁ γράφει γράφει μὲ ἀρκετὴ ἄνεση γράμματα ἀνεξάρτητα μετὰξ' αὐτοὺς. Ξεχωρίζουν τὰ Δ, λ, κ ὅταν βρίσκονται στὴν ἀρχὴ καὶ τὰ 3 καὶ 5 στὴ μέσῃ τοῦ στίχου.

(i) φ. 7^v (χ¹): Μὲ ἐρυθρὰ γράμματα στὴν κάτω δεξιᾷ ὠα: λέγεται εἰς. Ἡ συνέχεια τοῦ σημειώματος δυσανάγνωστη.

Bβ. (i) φ. 5^r (χ²): Δυσανάγνωστο παραπεμπτικὸ σημεῖωμα στὴν ἄνω ὠα μὲ μελάνι ὑπόχλωρο: ἀδελφοὶ προῖδοισι | ζητητὶ προῖδοισι | ποιῶσιον τῆσ στοροῖσι.

Κ. Μικρὸ ἐρυθρὸ ἄνθος στὸ φ. 3^r ἄνω.

2

Χάρτ. 0,200 × 0,140 φφ. 151 (χάσματα) στ. 22 17ου αί. άκέφ. - κολοβό

Εὐχολόγιο

1. Ἀρχή (φ. 10^ρ): Ἀκέφαλη Ἀκολουθία τοῦ Ἀγίου Κυπριανοῦ, προστάτη κατὰ τῆς μαγείας.

Inc. ... ἀναπαύσεως | ὡς ἐθροψέ με τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψεν.

Des. (φ. 21^ρ): Ὅπως δοξαστὴ σου τὸ πανάγιον ὄνομα τοῦ π(ατ)ρ(ὸ)ς:-

2. (φ. 21^ρ): Εὐχὴ, εἰς ῥύγο πυρετὸν

Inc. Δέσποτα κ(ύρι)ε ι(ησο)ῦ Χ(ριστ)έ ὁ θ(εὸ)ς ἡμῶν· ὁ κελεύσας τὸν ἀρχιστοράτιον μιχαήλ.

3. (φ. 23^ρ): Εὐχὴ τοῦ φθόνου

Inc. Ὡς ἐπορεύοντο οἱ μαθηταὶ τοῦ κ(υρι)οῦ ἡμῶν ἰ(ησο)ῦ Χ(ριστο)ῦ πέτρου καὶ ἰωάννησ.

4. (φ. 24^ν): Εὐχὴ ἑτέρα

Inc. Εὐλογητος εἰ κ(ύρι)ε ὁ θ(εο)ς ἡμῶν ὁ ἅγιος καὶ τρισάγιος.

5. (φ. 25^ρ): Εὐχὴ εἰς πύρωμ(α).

Inc. Ὁ θ(εὸ)ς ὁ θ(εὸ)ς ἡμῶν, ὁ ἐν τριᾷδι ὑπὸ τῶν σεραφεῖμ ἀνυμνοῦμενος.

6. (φ. 26^ν): Εὐχὴ ἕτερα εἰς | ἀσθενήν.

Inc. Ἐστῶσαν οἱ ἅγιοι τοῦ θ(εο)ῦ· συσίρησις, συνήδωρος | καὶ συνιανὸς, καὶ ἀρχάγγελος τοῦ θ(εο)ῦ μιχαήλ | μετὰ τῆσ δυνάμεωσ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σ(αυ)ροῦ.

7. (φ. 29^ρ): Περὶ τῶν αὐτῶν ἁγίων Εὐαγγελίων· ὅπερ εἰσὶν ὀφέλλημα ἐπὶ πᾶσαν ἀσθένειαν. καὶ εἰς ῥύγοπυρετὸν καὶ ἐπὶ πᾶσαν αἰτίαν·

Inc. Σωφὶ ὠρθῆ ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου (i.e. κατὰ Ἰωάννην, κεφ. α΄.

Ἀκολουθοῦν (φ. 30^ν): ἐκ τοῦ κατα ματθαῖον, (φ. 34^ν): ἐκ τοῦ κατα μάρκον,

(φ. 37^ρ): ἐκ τοῦ κατα λουκᾶν κλπ.

8. (φ. 42^ν): Ἀκολουθία, εἰς ἀποφορισμὸν . . .

Inc. Ἐγκρατεῦεσθαι ἀφέσπερας, ψάλλοντας τὴν ἄπασαν ἀκολουθίαν. Τῆσ λαχοῦσησ ἡμέρας.

[Ἀνάλογη Ἀκολουθία βλ. στὸ J. Goar, *Euchologion sive rituale graecorum...*, Β΄ ἔκδ. Βενετία, 1730 (ἀνατ. Graz, 1960), σ. 532 (ἀπὸ τώρα καὶ ἐξῆς, Goar, *Εὐχολόγιον*)].

9. (φ. 47^ρ): Προσευχὴ τῶ πτω|χῶ δταν ἀκηδιάση. καὶ ἐκ<ν>αντίον Κ(υρι)οῦ, ἐκχέη τὴν δέησιν αὐτοῦ.

Inc. Κ(ύρι)ε εἰσάκουσον τῆσ προσευχῆσ μου, καὶ ἡ κραυγὴ μου | προσ σέ ἐλθέτω. (i.e. ψαλμὸς Δαβὶδ ρα΄).

10. (φ. 64^ρ): <Εὐχαί>.

(φ. 65^ν): <Εὐχὴ> τοῦ σοφοτ(ά)του | π(ατ)ριάρ|χου κυ|ροῦ μα | ξίμου τοῦ | ὁμολογη|τοῦ.

(φ. 65^v): εὐχή ἐπι | ἐξομολογου|μένων. συγχω|ριτική. | τοῦ χρη-
σοστόμου.

(φ. 71^r): Στήν ἐξωτερική ὤα: εὐχαί συγχωρη|τικαί εἰς πᾶσ(αν) |
ἀρὰν κ(αί) ἀφορι|σμών. εἰς τε|θνεῶτα. (φ. 72^r): Στή δεξιά ὤα: εὐχὴ ἕτερα

11. (φ. 81^r): Ἀκολουθία εἰς παράκλησιν ἀσθενῶν χειμαζομένων | ὑπὸ
πν(ευμάτων) ἀκαθάρτων. καὶ ἐπερᾶζόντων καὶ πρὸς(ς) | ἐκάστην ἀσθαίνειαν.
εἴτοι καὶ ἐξορκισμοὶ τοῦ μεγά|λου βασιλείου.

Inc. *Ποῖεῖ ὁ Ἱερεὺς Εὐλόγητόν. Τρισάγιον παναγία Τρι|ασ· δόξα π(ατ)ρι|
π(άτ)ερ ὑμῶν· ὅτι σοῦ ἐστὶν καὶ τοῦσ παρόν|τας ψαλμοῦσ· κλπ.*

[Παράβ. καὶ Goar, *Εὐχολόγιον*, σσ. 575 κ.έ. καὶ 578 κ.έ.].

12. (φ. 132^v): Ἀκολουθία, εἰς ψυχορῳαγοῦντα.

Inc. *ποιεῖ ὁ ἱερεὺς εὐλογητόν.*

[Παράβ. Goar, *Εὐχολόγιον*, σ. 585].

13. (φ. 135^v): εὐχὴ ἕτερα, εἰς ψυχορῳαγοῦντα

Inc. *Εἰρήνη πᾶσι, Τοῦ κ(υρίου)υ δεηθῶμ(εν) | Κ(υρι)ε ὁ θ(εὸς) ἡμῶν· ὁ τῆ
ἀρετήτω σου σοφία δημιουργήσ(ας).*

[Παράβ. Goar, *Εὐχολόγιον*, σ. 587].

14. (φ. 136^v): Τάξις γινομένη. εἰς χωράφιον. ἢ εἰς ἀμπελῶνα | ἢ εἰς κῆ-
πον· εἰ συμβῆ βλάπτεσθαι ὑπὸ ἐρπετῶν, | ἢ ἄλλων εἰδῶν.

Inc. *Χρῆ γίνεσθαι λειτουργίαν· καὶ ἄπειν καρδίαν τοῦ ἁγίου | τρύφωνος.*

[Ὁ Ἅγιος Τρύφων, πρὸ γιορτάζει τὴν 1η Φεβρουαρίου, εἶναι προστάτης
τῶν κηπευτικῶν. Παράβ. καὶ Goar, *Εὐχολόγιον*, σ. 554].

(Φ. 137^r): Εὐχὴ τοῦ ἁγίου μάρτυρος τρύφωνος· λεγομένη εἰς κή|πους.
ἀμπελῶνας· καὶ εἰς χωράφια.

[Παράβ. καὶ Goar, *Εὐχολόγιον*, σ. 554 κ.έ.].

15. (φ. 139^v): Εὐχὴ τῶν ἁγίων ἑπτα παιδῶν εἰς ἀσθενῆ. καὶ μὴ | ὑπνοῦντα.

Inc. *Ὁ θ(εὸς) ὁ μέγας καὶ αἰνετὸς καὶ ἀκατάληπτος καὶ ἀνεκδι|ίγητος.*

[Παράβ. Goar, *Εὐχολόγιον*, σσ. 559-560].

16. (φ. 141^r): Ἀκολουθία εἰς ποιμνὴν προβάτων αἴγων τε | καὶ βόων.

Inc. *Καὶ ἐλθὼν ὁ ἱερεὺς. ἐν τῆ μάνδρα· ἔνθα εἰσὶν τὰ | ποιμνία.*

[Παράβ. Goar, *Εὐχολόγιον*, σ. 589 (εὐχὴ εἰς τὸ εὐλογῆσαι ποιμνὴν)].

17. (φ. 146^r): Εὐαγγέλια, ἐωθινὰ, ἀναστάσιμα, τὰ· ια'. ἐωθι(νὰ). α | ἐκ
τοῦ κατὰ ματθαῖον (i. e. κςφ. κη', 16 κ.έ.)

Inc. *Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ· οἱ ἔνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν | γαλιλαίαν.*

Τὸ κείμενο διακόπτεται στὸ φ. 151^v στὸ δέκατο ἐωθινὸ εὐαγγέλιον κατὰ
Ἰωάννην.

Des. *ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τ(ὴν) γῆν βλέπου|σιν ἀνθρωπίαν κειμένην, καὶ
ὄψαριον ἐπικείμενον | καὶ ἄρτον. λέγει αὐτοῖσ ὁ ι(ησοῦ)ς, ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν|
(i. e. ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην, κςφ. κα', 1 κ.έ.).*

A. Ἀρίθμηση τῶν τετραδίων στὴν κάτω δεξιὰ ὠα. Τὸ φ.10^Γ, πού σήμερα εἶναι τὸ πρῶτο φύλλο, φέρει τὸν ἀριθμὸ τοῦ τετραδίου Bii. Ἡ ἀρίθμηση ἔγινε σὲ κανονικὰ δεκάδια πρὶν δημιουργηθοῦν τὰ σημερινὰ χάσματα στὸ χφ, καὶ ἡ ἀνωμαλία στὴν ἀρίθμηση τῶν τετραδίων μᾶς φανερώνει τὰ φύλλα πού χάθηκαν. Ἔτσι ἔχουμε σήμερα ἀρίθμηση τετραδίων Β-τ καὶ φύλλων 10-151, ἐνῶ τὸ χφ σώζει στὴ σημερινή του μορφή μόνο 111 φύλλα. Νέα ἀρίθμηση τῶν φύλλων τοῦ χφ 1-111, ἔγινε ἀπὸ τὸν Α. Τσελίκα κατὰ τὴ μικροφωτογράφησή του τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1984. Χάσματα παρατηροῦνται στὸ χφ ὡς ἐξῆς: Χάσμα τριῶν φύλλων μετὰ τὸ φ. 26, δεκάτῳ φύλλων μετὰ τὸ φ. 72. Ἐξέπεσε τὸ φ. 85. Μετὰ τὸ φ. 87 χάσμα δεκαοκτώ φύλλων. Δύο φύλλα ἐξέπεσαν μετὰ τὸ φ. 111. Ἐξέπεσε τὸ φ. 144. Ἐνα φύλλο προστέθηκε στὸ χφ μετὰ τὸ φ. 140 καὶ συσταχώθηκε μαζὶ μὲ τὸν ὑπόλοιπο κώδικα. Γραφὴ δεξιοκλινῆς, εὐανάγνωστη, λεπτῆ, πυκνογράμματη. Ἐκτός ἀπὸ τὰ ἱερά πρόσωπα ἐλάχιστες συντομογραφίες παρατηροῦνται στὸ κείμενο. Τὸ χφ γράφτηκε ἀπὸ ἕνα γραφέα (χ¹) μὲ ἀρκετὴ ἐπιμέλεια, μὲ πολλὰ ὅμως ὀρθογραφικὰ καὶ συντακτικὰ λάθη. Ἐρυθρόγραφα γράφονται τὰ ἐπιτίτλα καὶ τὰ ἀρχικά, πού συνήθως ἐξέχουν στὴν ἐσωτερικὴ ὠα. Μελάνι ὑπόξανθο, καλοδιατηρημένο. Χαρτὶ ἀνατολικὸ σὲ καλὴ κατάσταση. Μικρὴ φορὰ τῶν φύλλων καὶ τῶν γραμμάτων στὰ φφ. 46-50. Στάχωση νεωτερικὴ μὲ μαῦρο δέμμα. Γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῆς στάχωσης χρησιμοποιήθηκαν ἔξι φύλλα ἀπὸ ἔντυπο μνηναῖο.

B. (i) φ. 64^Γ (χ¹): Μὲ ἐρυθρὰ γράμματα ἀπὸ τὸ γραφέα μέσα στὸ κείμενο: καὶ ἀνάγνωσις, εἰς τὸ ἅγιον τετραεὺάγγελον καὶ τελειόνοιντα τοῦτω, ποιεῖ τ(ὴν) θεί(αν) μυστα-| γωγί(αν). ὁ πρῶτος τ(ῶν) ἱερέ(ων), καὶ μετὰ τ(ὴν) μεγάλην εἴσοδον. τῶν ἀχραντων μυστηρί(ων), ὄντων κεκαλημμένων. μετὰ τῆς ἀγίας ἀναφορᾶς ἔρχετ(αι) ὁ Ἱερεὺς. καὶ σταῖς, εἰς τὰ ἅγια θύρια. καὶ καλεῖ τὸν ἀίσθανεῖ. καὶ κλίνει τ(ὴν) κεφαλὴν σὺν τοῖς γώνασιν. | καὶ βαλῶν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. τὸ ἐπιτραχήλιον. καὶ λέγει τὰς εὐχὰς ταῦτασ μετὰ πίστεωσ | καὶ εὐλαβείας, καὶ φόβον θ(εο)ῦ.

(ii) φ. 126^V (χ¹): Οἱ τέσσερις τελευταῖες γραμμὲς τοῦ κειμένου διαγράφηκαν μὲ κόκκινο μελάνι ἀπὸ τὸ γραφέα. Πρόκειται γιὰ τὸ εὐαγγέλιο κατὰ Ἰωάννην, κεφ. ιθ', 25-26: ἱστήκεισαν παρὰ τῶ σ(ταυ)ρῶ τοῦ Ι(ησο)ῦ... λέγει τῇ μ(ητρ)ὶ αὐτοῦ. Τὸ κείμενο αὐτὸ ὑπάρχει στὸ φ. 127^V. Φαίνεται ὅτι ὁ γραφέας θὰ παρέλειψε πρὸς στιγμὴ ἕνα ὀλόκληρο φύλλο ἀπὸ τὸ ἀντίβολό του. Ὅταν μετὰ τὴ συμπλήρωση τοῦ φ. 126^V κατάλαβε τὸ λάθος του, διέγραψε τὸ κείμενο αὐτὸ καὶ συνέχισε κανονικὰ τὴν ἀντιγραφή. Γι' αὐτὸ ἐξάλλου τὸ τμήμα πού διαγράφηκε ἐπανέρχεται κανονικὰ στὸ φ. 127^V.

(iii) φ. 128^V (χ¹): Ὁ γραφέας ἀντέγραψε δύο φορές τὴ φράση: καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου, (i.e. εὐαγγέλιο κατὰ Ἰωάννην, κεφ. κ', 1-2). Κατάλαβε ὅμως ἀμέσως τὸ λάθος καὶ ἔβαλε σὲ πλαίσιο τὸ κείμενο τῆς ἐπικάλυψης, γιὰ νὰ ἀποφεύγεται προφανῶς ἡ διπλὴ ἀνάγνωσή του.

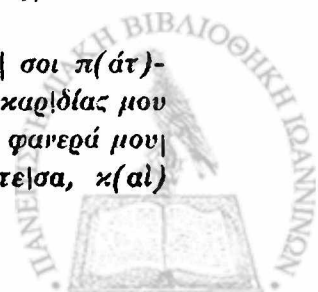
(iv) φ. 129^Γ (χ¹): Ὁ γραφέας σημείωσε στὴ δεξιὰ ὠα: ἄγγελος.

Bβ. (i) φ. 151^V (χ²): Μεταγενέστερο κτητορικὸ σημεῖωμα στὴν ἐξωτερικὴ ὠα: ηταν πειθεροῦ μου | μετικια | 4 γρό(σια) | 89.

E. (i) φ. 71^Γ (χ³): Στὴν ὠα μὲ κυανόμαυρο μελάνι καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο μεταγενέστερο χέρι πού ἔγραψε τὸν ἀριθμὸ τῶν φύλλων (ὄχι τῶν τετραδίων): εὐχαὶ συγχωρητικαὶ εἰς πᾶσ(αν) | ἁρὰν κ(αὶ) ἀφορισμὸν. εἰς τειθνεῶτα.

(ii) φ. 72^Γ (χ³): Στὴ δεξιὰ ὠα μὲ τὸ ἴδιο μελάνι: ευχὴν ἑτέρα (δύο φορές). Καὶ πιδ κάτω: τέλος | εὐχὴ ἑτέρα.

(iii) φ. 72^V (χ³): Στὴν ἐξωτερικὴ ὠα μὲ τὸ ἴδιο μελάνι: ἐξομολογούμ(αι) | σοι π(άτ)-ερ, κ(ύρι)ε τοῦ | ὄν(ρα)νοῦ κ(αὶ) τ(ῆς) γῆς, | ὁ γινόςκον τὰ | κρυφια τ(ῆς) καρδίας μου ὅτι ἤμαρτον ἐκνειότηός μου μείχρι τ(ὴν) σήμερον, | τὰ κρυφᾶ κ(αὶ) | τὰ φανερά μου | τὰ ἐννιαστηκα. | τὰ ἐνθμηθήθηκα. τὰ ἐπραξα. τὰ ἐπικα | ἄλλους κ(αὶ) ἔπτεισα, κ(αὶ)

ζητῶ | συγχώρισιν, | νὰ μοῦ συγχω | ρήσει ὁ θε(ε)ς τὰς | αμαρτίας μου | κ(αι) ἡ ἀγιοσύνη σου. Πιὸ κάτω ἀπὸ τὸ ἴδιο χέρι: εὐχὴ τῆς ἐξομολογήσεως.

(iv) φ. 133^r (χ³): Στὴ δεξιὰ ὡς κατὰ μίμηση τῶν ἐρυθρῶν ἀρχικῶν γραμμῶν τῆς ἐσωτερικῆς ὡς γράφτηκαν τὰ γράμματα: *M, K, A*.

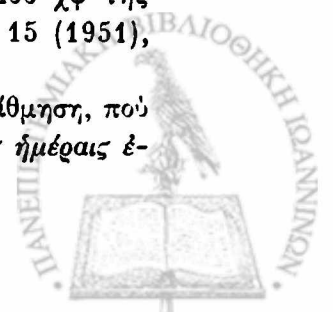
(v) φ. 139^r (χ³): Στὸ κάτω μέρος τοῦ φύλλου: διατουτημι | δια τοῦ στ(αυ)ροῦ σου Χ(ριστ)έ, μία ποιμένη γέγονεν | ἀπελων καὶ ἀνθρώπων, καὶ μηα ἐκκλησία ὁ οὐ(ραν)ος καὶ ἡ γη ἀγάλλεται κ(ύρι)ε δόξασι. | Τὸ ἴδιο χέρι στὴ δεξιὰ ὡς ἔγραψε: διατοῦτι. Προφανῶς ἄρχισε νὰ γράφει τὸ σημείωμα πού στὴ συνέχεια ἔγραψε στὸ κάτω μέρος τοῦ φύλλου, ὅπου ὑπῆρχε περισσότερος κενὸς χώρος.

(vi) φ. 56^v (χ³): Στὴν ἐξωτερικὴ ὡς ἀπὸ τὸ ἴδιο μεταγενέστερο χέρι καὶ μὲ κυανόμαυρο μελάνι: 1789 ἀπριλλίω | 14 ἡμέρα Σάββατο | ἦλθεν ὁ υἱὸς τ(οῦ) Σαλλούμι οζαχαρίας εἰς προσκύνησι τοῦ σταυροῦ.

(vii) φ. 145^v (χ³): Στὴν ἐξωτερικὴ ὡς μὲ μελάνι κυανόμαυρο: ἀπὸ ἀδάμ | γτηνη χρονοῖς | ἐγέννησ(εν) ἡ ἀγάρ | τὸν ἰσμαήλ μὲ | σποραν ἀβραάμ εἰς τὸν ὡς πείλαν του: - ο λωτ ἐμέθυσε | και ἐγκάστρωσαι | ... Στὴ συνέχεια τὰ γράμματα στὴν ὡς εἶναι πολὺ φθαρμένα καὶ δυσανάγνωστα. Στὸ κάτω λευκὸ ἀρχικὸ μέρος τοῦ φύλλου ὁ ἴδιος γραφέας κατέγραψε μαγικὴ θεραπεία γιὰ τὸ δάγκωμα ἀπὸ τὴν ἔχιδνα, ἡ ὁποία συμπληρώνεται στὴν κάτω ὡς τοῦ ἐπομένου φύλλου 146^r: ἰγία τῆς κουφῆς προβγασμένη. <ὄ>ταν ἰδεῖς | τ(ὸν) μ ἄ ν τ α - τ(οφόρον) ὑπέ του νᾶσταθῆ μονότοπα: κ(αι) στρώσ(ον) | τῶ δεξιόν του ἀγρασώποδον <κ>αὶ λέγ(ε) εἰς τὸ | ὄνομ(α) τοῦ π(ατ)ρ(ὸ)ς: <κ>αὶ τοῦ υἱοῦ <κ>αὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος, | <Μ>ιχαήλ: Γαβριήλ. ἔμμανοιήλ. ραποιζέ ραποιζέ | εἰς τὸ ὄνομ(α) τοῦ π(ατ)ρ(ὸ)ς. ὄλον. σεραζῆ | σεραζῆ | μπουρησα ου χουά | παγωνι ἀνούει ἀφι | ἀρκιὰ ἀχβῆν καμμικῆ τατάσπνουφ | πουρου πουρει ποτοι σιναθ παννανῆλτε εγαλαδαδου | πατιμου, παλουνάν σεπιης. ροποις μονοι | παράκλητον μαους εἰς τὸ ὄνομ(α) τοῦ π(ατ)ρ(ὸ)ς | ουπήσεμεν σιχέμη. ἐτην. ταχούτε. ἀλεστελ... | πισμαλλον οὔπαλλάμι οὔτεκλάν ἀλαλά | φαλμαμιε οὔσεττε οὔσεττε σαλοντε ουκελίμ.. | λεγι. ἡφεττε ἔλημα φλιμεριτου οὔπουταετέ | ματτά. ουλουηα. ουπίσεδρά οὔσα οὔμοιαα. ταχά | . ὄβρικα ἴαμα. παρεκτῆ. εἰς τὸ ὄνομ(α) τοῦ π(ατ)ρ(ὸ)ς | [φ. 146^r] κ(αι) στρώσον τῶ χῶμ(αν) τοῦ ποδίου του | κ(αι) πότησον τ(ὸν) μαντατοφῶρ(ον): κ(αι)... Ἀποκόπηκε μία γραμμὴ κειμένου στὴν κάτω ὡς.

[Ἀνάλογη θεραπεία τῆς κουφῆς σώζεται καὶ σὲ ἀδημοσίευτο κώδικα τοῦ χωριοῦ Κατύδατα τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας, πού ἀντιγράφηκε στὶς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Τὴν ἴδια ἐποχὴ πού γράφεται τὸ σημείωμα αὐτὸ — τὸ χ³ καταχωρίζει τὰ σημειώματά του στὸν κώδικα γύρω στὰ 1789 — ὁ Ἀρχιμανδρίτης Κυπριανός, παρακινούμενος ὑπὸ τινῶν φιλανθρώπων συμπατριῶν, θὰ ἐπισυνάψει στὸ τέλος τῆς Ἱστορίας Χρονολογικῆς τῆς νήσου Κύπρου (Βενετία, 1788, σσ. 398-400), καὶ πρὸς βοήθειαν τῶν χωρικῶν τὸ κεφάλαιο: θεραπείαι διὰ τὸ δάγκαμα τῆς Κουφῆς ἢ τῆς ἔχιδνας. Ὁ διαποτισμένος ὅμως ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ διαφωτισμοῦ Κυπριανός δὲ θὰ δώσει ὀδηγίες μαγικές. Ἀντίθετα, θὰ ἐρευνήσει ἀρχαίους ἰατρούς, ὅπως ὁ Διοσκουρίδης, ἀλλὰ καὶ διάσημους συγχρόνους του καὶ θὰ καταγράψει τίς ἐπιστημονικότερες γιὰ τὴν ἐποχὴ του ἰατρικὲς θεραπείες, πού ἐφαρμόζονταν στὴν Εὐρώπη ἀλλὰ καὶ στὴ μακρινὴ Ἀμερικὴ. Γιὰ ἄλλες θεραπείες γιὰ τὸ δάγκωμα τῆς ἔχιδνας πού δημοσιεύτηκαν ἀπὸ Κυπριακὰ(;) χφ βλ. Ν.Γ. Κυριαζῆ, 'Δημώδης Ἱατρικὴ ἐν Κύπρῳ', *Κυπριακὰ Χρονικά* 4 (1926), 94. Κ. Χρυσάνθη, 'Θηριακὰ τῆς Κύπρου', *Κυπριακαὶ Σπουδαί* 4 (1940), 51-55. Τοῦ ἴδιου, 'Ἐνα Κυπριακὸ γιατροσόφι', *Κυπρ. Σπουδ.* 15 (1951), Λαογραφικὸ, Παράρτημα II, σ. ιγ'. Γ.Ι. Καργώτου, 'Δύο χφ τῆς ἐν Κύπρῳ Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ', *Κυπρ. Σπουδ.* 15 (1951), νδ'-νε'].

(viii) Πρόσθετο φύλλο ἀπὸ τὸ ἴδιο χαρτί (I^r) μετὰ τὸ φ. 140, χωρὶς ἀρίθμηση, πού συσταχώθηκε μὲ τὸ ὑπόλοιπο χφ (χ³): Εὐαγγέλιον κατὰ λουκᾶν. Inc. *Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐ-*

κειναις, ἀναστάσα μαριὰμ. Des. ἔμεινε δε μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὥσει μῆνας τρεῖς, κ(αὶ) ὑπέστρεψεν | εἰς τ(ὸν) οἶκον αὐτῆς (i.e. Λουκᾶς. κεφ. α', 39-56).

(ix) Πρόσθετο φύλλο (IV) (χ³): εἰς ἀσθενοῦσαν ἐκ τοῦ κ(α)τ(ὰ) μάρκ(ον). Inc. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἠκολούθη τῷ ἰησοῦ ὄχλος πολὺς, κ(αὶ) | συνέβλιβον αὐτόν. Des. ἦλπαγε εἰς εἰρήνην. κ(αὶ) ἴσθι ὑγιῆς ἀπὸ τῆς | μάστιγος σοῦ: ✠ (i.e. Μάρκος, κεφ. ε' . 24-34).

(x) φ. 18^r (χ⁴): Στὴ δεξιὰ ὦα ἀπὸ μεταγενέστερο χέρι μὲ μαῦρο μελάνι, γραμμένο ἀπὸ πάνω πρὸς τὰ κάτω: στο θυμιατον | κυριακοῦ νικολι δρμα χαραλαμπ.....μνια | δια το κερι τις εκλισιας | γερολεμις δρεμ 200.

(xi) φ. 39^r (χ⁴): Στὴν ἐξωτερικὴ ὦα: ἅγιος οθεῖος.

(xii) φ. 128^v (χ⁴): Στὴν ὦα μὲ μαῦρο μελάνι ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω: πατερ ημον ο εν τοις ου(ρανοι)ς. | οπως ο θεος μου θελει πατερημιον ἅγιος. ο θεος. ἅγιος. Ἐπίσης τὰ ὀνόματα χρηστοδουλος. | μηχαηλαν. | χρηστο ἔχρηστοδουλος.

K. Ἀπλὰ κοσμήματα στὴν ἀρχὴ τῶν διαφορῶν ἀκολουθιῶν ἢ τμημάτων τοῦ Εὐχολογίου. Βλ. π.χ. φφ. 42^v, 81^r, 132^v, 136^v, 139^v, 141^r, 146^r. Ὡραῖα ἐπίσης ἐρυθρὰ ἀρχικὰ ἐξέχουν στὴν ὦα. Βλ. π.χ. φφ. 10^v (Δ), 14^v (Ο), 15^v (Δ), 21^r (Δ), 23^r (Ω), 24^v (Ε), 25^r (Ο), 26^v (Ε), 30^v (Ε), 34^v (Τ), 37^r (Τ), 64^v (Κ) κλπ.

COSTAS N. CONSTANTINIDES

SUMMARY

TWO MANUSCRIPTS FROM KAIMAKLI CYPRUS

In this article we give the codicological description of two manuscripts from Kaimakli, a suburb of Nicosia in Cyprus. The first, a *Praxapostolos*, is preserved in the church of St. Barbara. It is a fragment and only 11 folios of the original manuscript survive today. The text is written in bombycine paper (dimensions 240×172 mm.) in two columns and dates from the 14th century. The part of the manuscript which survived in Cyprus contains letters of St. Paul. It is argued that the script of this manuscript is similar to a *menaion* of June, now in the collection of the Biblioteca Apostolica Vaticana (i.e. Vatic. Gr. 2308), which was in Cyprus until the late 19th century.

The second manuscript described here is an *Euchologion* coming from a private collection in Kaimakli and dated in the 17th century. This manuscript written also on paper (dimensions 200 × 140 mm. ff. 151 *lacunae*) can be added to the other Cypriot *Euchologia* known so far:

a) MS of the collection of the Archbishop of Cyprus No 67 (14th-15th cent.)

b) Athos, Laura Θ 91 (A.D. 1536)

c) Vatic. Barber. Gr. 390 (A.D. 1575)

d) Sinait. Gr. 989 (16th cent.)

e) MS of the collection of the *Istorikē* and *Ethnologikē Etaireia* in Athens No 259 (16th cent.)

f) Athos, Pantokrator 82 (A.D. 1685).

g) MS of the Monastery of St. Neophytos No 9 (17th cent.).

A comparative study of these *Euchologia* will undoubtedly give very interesting results.

του θυ, ταυτα φαί
 κη ε της κζ ε βου
 μεδσοσ παρος τιμα
 εθουμ αν. +
Εκμον τιμα θεε. τοις
 πλουσιοισ εν τωνω
 αιωνι παραιγελε.
 με υηλο φεορην
 με δε ελπι κωμα επι
 πλουτου αιδηλοσ τιτι.
 δλιον τω θυ παρσηι.
 τω παρεχονσ και
 ημην παρτα πλου
 σιασ υσδ πολαιου.
 διαδοσρημ. πλουτην
 εν εργοισ κηλοισ.
 αμσ ταδδ τοιο γναι.
 Κοιμωσικου ε πο
 θησαιρι ζαμ τασ
 εαυτοις θεμολιορ.
 και λορ εσ τομσ πο.
 ινα ε πηλαιωνται
 της αιωνιου ζωης.
 ω τιμα θεε. τω
 σδρακδ ταυτικω φ
 λαζον. εκ τρεπο
 λονσο παρ βεβηλ.
 κερνοφωμιασ καιδ
 τι γασο. της ταδδ
 μημου γνωσεασ. ω
 ζην ε παρ γελομου.

ποδι τω ταισιν κη
 χησιν η χαρισ με
 τα σου αιμα.
 τη παρ κη ταισιν
 ερωσ μαδδσ παρ
 τιμα θεε κη.
Αυλοσδ ποτολοσ
 ιυ χυ διαυδσ λη
 μα τοσ θυ κη ε παρ
 σλιαμ ζωκσ παρ εν
 χω. τιμα δσω αιμα
 πη τω τοκρω. χα
 ρισ ελεσο. ζεκη κη.
 ασο θυ παρ και
 χυ ιυ του κυ κημω
 με ε παιαμω θεσ
 τομδρ τυειον του κυ
 κημω. με δε εμσ
 τον δσκηιον αυτου.
 αιμα συπακοπα.
 θεσοσ τασ αιγελιασ.
 καταδωδμεν θυ.
 του σωσρη τοσ κη.
 και κηλοσρ τοσ κη
 σα ασηαι ουκαται
 ταδδ κημω. αλια
 κατι λισα προ εθι
 και χηειν τωδδθ
 σδ κημω εν χυ ιυ
 προ χρομα αιμα
 φανερωθασ.

I. Κώδ. 4 Καϊμακλίου, φ. 7Γ.

(Φωτ. Τ. Κυριακίδης)

υἱῶ σου· πῖσά καὶ ταυ φάγω· μεθ' οὗ ταυ
 σῶσον· οἱ παῖδες ἀφογεῖτε· **Ω** δὲ
 σχυῖ τούτων· ἐξέσθη ἐπὶ τούτω· οὐ μὴ σὺ·
Ι ὁ λαὸς δὴ μίσησε τοῦ· ἰεσομαί τω σὺ δόξα
 ἐξέφανε· καὶ ταυ λῶν· πῖσασ μίσησ ὡ δὴ
 τῶν δῶ μόνων· ῥί κησὶ δόξα σὺ φανερ·
 κλήσει σου καὶ ἄλλων ἐκ σὺ· καὶ ταυ
 τῶν πρεσβύτο· τὸ καμ· ἠεὶ θημισα χροεῖασ·
 σῶσι τοῖσ σῶ λῶλοισ ἀλλόμοσ· +
Ω εἶσθ ὡσ περ τῶ κτηνοσ ἐπὶ γῆσ· τῶν
 μαετύ εσορ οὐ λῶλοσ σὺ λῶλοσ· φῶτασ
 γῶν παύσθη τῆ ὑφὴ λῶλοσ ὡσ· τῶν
 ἀματῶν λαμψέσιν· καὶ ταῖσ τῶν ἄνω μων
 ὡν ἀτολαῖσ· καὶ τῆσ πολυεῖασ θῶα εσορ·
 τῶ σῶ μί χλην· καὶ καὶ ταυ γῶλοσ τῶν φηλαῖσ· +
Γ τῶ σῶ μῶλοσ χροεῖσ ἀπὶ κη· ἀφὴ μῶν
 τεσ τῶν ἠδῶσ ὡσ φανερ· καὶ τῶν σῶ κῶ
 τῶν ἰεσομαί τῶ εσ τοῦ χυ· ἀγνητε καὶ
 φῖλιχηταμ· ἀματῶν πῖσῶσ ὡσ ἰερεσ·
 πῖσῶ θέρῶσ τῶν τῶσ ἄσ ποσὶν ὡσ ὡσ
 τοῖσ· σῶ μῶλοσ σῶσ πολεμῆτοσ· +
Η μῶ μῶ τῶν μαετύ εσων πῖσῶ φανερ· ἀφ
 τῶ λῶσ σῶ μῶ εσορ χροεῖσ· τῶν σῶ
 γῶν πῖσῶ φῶ τῶσ τῶν ἠδῶσ· ὡσ ἰεσομα
 κῶ εἶλοσ τῶσ· τῶν τῶ τῶ ἠδῶσ τῶ
 εὐκλεῖσ· τῶν πῖσῶσ τῶν κῶ μῶσ· καὶ
 τῶν σῶ μῶ εσορ· καὶ θῶα σῶσ τῶσ
Φ οἰεσασ με πῖσῶ λῶ ερῶσ ἄσ σῶσ· ὡσ τῶ
Λ οὐ σῶσασ μῶ λῶ ματῶ· λόγῶσ πῖσῶ· δῶσ
 οὐ σῶσασ πῖσῶ· καὶ εὐδῶσ ἠδῶσ
 σῶσ τῶν τῶν ἠδῶσ ἠδῶσ· ἠδῶσ

(φωτ. Biblioteca Vaticana)

υἱά σου· τί σά κώτα φάγω· μέθ' ὀύτα μέ
 σωσον· οἱ παῖδες ἀφογγίτι· + **Σ**ὺ θεί· +
Ισχύι τούτων· ἐξέσκει π' τούτω· οὐ μῶς· +
 ὁ λαὸς δὴ μίους γού· ἰεσομάε τισὺ δδεξε
 ἀέφανε· κατὰ μάλω· πῶσα μίει ὀύ δνο
 τῶν δισ μόνω· ρίκη σέ δδεξω ἀέφανο·
 κλήσει σου κατὰ ἄλληλο· ἐκθῦ· καὶ ταισ
 τῶν πρεσβότο· τόκο· ἠεὶ θησαι· χροεεία·
 σω τοῖσ σω λθλοισ· ἀλλό μόνος· +
Πεῶθι ὡσ' περ τῶ κτηνος· ἐπί γησ· τῶν
 μαετύεω· ῥόσ' ἄλλο γοσ' ἡλίοσ· φώτα
 γῶν· πῶσ' ἠτι· ἡφ' ἡλίο· ἄλλωσ'· τῶν ἡ
 ἀμάτω· ἄλλησ' ἡ· καὶ ταισ τῶν ἄμωσ
 ἄν' ἀτολαῖ· καὶ τῆσ πολυεείασ· ὄθαι εω·
 τῶ ὀμεί· χλη· καὶ κατὰ γού· ὄσ' ταισ φησ' ἡ· +
Γτησ ὀμεί· χροεεία· ἠπ' ἡ κη· ἀφ' ἡ μίω
 τεσ τῶν ἡ δδεξο· ἀέφανο· καὶ τῶν σο· κρεῖ
 τῶν ἰεσο· μαε· τυεασ· τοῦ χῦ· ἀγ' ἡ τε· καὶ
 φιλί· κη· τα· ἀμα· πῶ· π' τῶν ὡσ' ἰε·
 πῶ· ἡ· ἡ· τῶν τῶν ἄ· ὡσ' ἡ· ὡσ' ἡ·
 τῶσ· σι· μῶ· τῶ· σι· ὡσ' ἡ· ὡσ' ἡ·
Ημ' ἡ· ἡ· τῶν μαε· τῶν περ· ἡ· ἡ·
 γού· πῶ· ἡ· ἡ· τῶν ἡ· ἡ· ἡ·
 κῶ· ἡ· ἡ· τῶν ἡ· ἡ· ἡ·
 εὔ· κλη· εἰσ· τῶν ἡ· ἡ· τῶν ἡ·
 τῶν ἡ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ·
Φο· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ·
 οὔ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ·
 οὔ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ·
 σῶ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ· ἡ·

(φωτ. Biblioteca Vaticana)

Ο ἴσος ἴσος ἀπὸ τῆς, καὶ κρῖται εὐλόγ·
 σὺ μὲν πρὸ πρῶτον καὶ πρὸ τῆς αἰτίας
 μὴ τε καὶ αἰεὶ καὶ πρὸ τῆς αἰτίας ἀφῆρας·
 ἀλλὰ, ἡμεῖς ἀφῆρας τε πρὸς δεξιὰς αἰτίας·
 πρὸς αὐτὸς τῆς ἀφῆρας καὶ ἀφῆρας αἰτίας·
 δόξα σοι χεῖρ ἀρχὴ καὶ τέλος·

τὸ μὲν αὐτὸς εὐλόγεται, τὸ δὲ κεντρικὸν·
 τὸ μὲν αὐτὸς εὐλόγεται, τὸ δὲ κεντρικὸν·
 Φύλαττε τὸν τρεῖς, ἡ τρεῖς τὸν αἰτίας·

εὐχιστὸν χαρητακὴ εἰρήνηται·

Κ εἰς ὅς ἡμεῖς, ὅτι τὸ πρῶτον καὶ τῆς πρῶτον
 κεντρικὸν αἰτίας ἀφῆρας αἰτίας ἀφῆρας
 ρησάμενος καὶ τὸν τελὸς αἰτίας· τὸ δὲ κεντρικὸν
 ἔστω ἡμεῖς τὸν αἰτίας ἀφῆρας αἰτίας ἀφῆρας
 πρὸς δεξιὰς τῆς ἀφῆρας αἰτίας ἀφῆρας
 λουσομ· ἀφῆρας τῆς ἀφῆρας αἰτίας ἀφῆρας
 σομ ἢ ἀφῆρας αἰτίας ἀφῆρας αἰτίας ἀφῆρας
 ἢ ἀφῆρας αἰτίας ἀφῆρας αἰτίας ἀφῆρας αἰτίας
 ἀφῆρας αἰτίας ἀφῆρας αἰτίας ἀφῆρας αἰτίας
 ἀφῆρας αἰτίας ἀφῆρας αἰτίας ἀφῆρας αἰτίας·

46
 in libro apud
 Monasterio 138

(φωτ. Biblioteca Vaticana)